

УДК 378.016:331.45

ПРО ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ З ОХОРОНИ ПРАЦІ

кандидат технічних наук Комаров В. І.,

кандидат технічних наук, Кіт Ю. В., Корж Г. І.

Національний університет «Львівська політехніка», Україна, Львів

Одним з найважливіших напрямків вдосконалення системи управління охороною праці має стати підвищення якості навчання, та надання відповідних освітніх послуг. Процес навчання з питань охорони праці характеризується суттєвими особливостями, тому в основі всієї системи освіти повинна лежати диференціація видів навчання (за термінами, глибині, спрямованості навчання) для різних груп (окремих категорій) слухачів на основі державних вимог до освіти, освітнім цензам і кваліфікацій з урахуванням потреб виробництва. У новому підході до навчання з охорони праці - при збереженні загальної типової бази та програм - повинні бути чітко розмежовані категорії за тривалістю навчання, обсягом наданого матеріалу. Завдання в тому, щоб цей диференційований підхід дозволив охопити всі категорії слухачів.

Ключові слова: охорона праці, навчання, освіта, підготовка кадрів, безперервне навчання, додаткова професійна освіта, навчання дорослих.

Комаров В. И., Кит Ю. В., Корж Г. И. О некоторых особенностях обучения по охране труда / Национальный университет «Львовская политехника», Украина, Львов

Одним из важнейших направлений совершенствования системы управления охраной труда должно стать повышение качества обучения, и предоставление образовательных услуг. Процесс обучения по вопросам охраны труда характеризуется существенными особенностями, поэтому в основе всей системы образования должна лежать дифференциация видов

обучения (по срокам, глубине, направленности обучения) для различных групп (отдельных категорий) слушателей на основе государственных требований к образованию, образовательным цензом и квалификаций учетом потребностей производства. В новом подходе к обучению по охране труда - при сохранении общей типовой базы и программ - должны быть четко разграничены категории по продолжительности обучения, объему предоставляемого материала. Задача в том, чтобы этот дифференцированный подход позволил охватить все категории слушателей.

Ключевые слова: охрана труда, обучение, подготовка кадров, непрерывное обучение, дополнительное профессиональное образование, обучение взрослых.

Komarov V. I., Kit Y. V., Corzh G. I. Some features of occupational health and safety education / National university «Lviv polytechnic», Ukraine, Lviv

One of the most important ways to improve occupational health and safety management system should be to improve the quality of education, and the provision of educational services. The process of training on occupational safety and health is characterized by significant features, so the basis of the entire education system should be based on the differentiation of types of training (in duration, depth, orientation training) for different groups (certain categories of) learners based on state requirements for education, educational qualifications and qualifications into account production needs. The new approach to occupational health and safety education - while maintaining the overall sample databases and programs - must be clearly separated categories for the duration of training, the volume of the material provided. The problem is that this differentiated approach allowed to cover all categories of learners.

Keywords: occupational health and safety, education, training, lifelong learning, continuing professional education, adult education.

Вступ. Світова практика показує, що правильне навчання працівників вимогам охорони праці, методиці безпечного ведення робіт і управління ними дозволяє істотно зменшити виробничий травматизм і професійну захворюваність, а навчання працівників способам надання першої допомоги - тяжкість наслідків травмування або гострого отруєння, оскільки переважна більшість травм відбувається в наслідок низької професійної компетентності працівників і їх керівників в питаннях безпечного ведення та організації робіт, охорони праці.

Навчання з охорони праці має деякі особливості, що відрізняють цей предмет від багатьох інших навчальних дисциплін, відповідно особливості має й викладання охорони праці.

У сучасному підході до навчання з охорони праці - зі збереженням загальної типової бази та програм - повинні бути чітко розмежовані категорії за тривалістю навчання, обсягом наданого матеріалу. Завдання в тому, щоб цей диференційований підхід дозволив охопити всі категорії слухачів.

Виклад основного матеріалу. Коло осіб, які залучаються до навчання з охорони праці надзвичайне широке. За законом України "Про охорону праці" [1] та відповідно до Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці [2], таким навчанням охоплюються всі посадові осіб та інші працівники у процесі трудової діяльності, а також учні, курсанти, слухачі та студенти навчальних закладів під час трудового і професійного навчання. Практично це означає що майже все населення України, навчалось, навчається або буде навчатися охорони праці.

У публікації Міжнародної організації праці (МОП) до Всесвітнього дня охорони праці – 28 квітня 2015 року «Приєднуйтеся до формування превентивної культури охорони праці» [3] звертається увага на те, що в рамках стратегії формування та підтримки культури профілактики в охороні

праці необхідно включати питання охорони праці в навчальні програми не тільки професійної, а й загальної освіти. «Оскільки діти – це майбутнє будь-якого суспільства, необхідно вже сьогодні вводити базові курси з охорони праці в програми шкільного навчання для того, щоб надалі й працівники, і все суспільство усвідомлювали й враховували аспекти, що стосуються їхньої безпеки та здоров'я, і в школі, і на роботі, і в повсякденному житті. Якісна підготовка з питань охорони праці, набута в школі, дозволить учням сформувати позитивні установки та моделі поведінки для придбання знань, розвитку навичок і здібностей, необхідних для виявлення небезпек та ризиків і пошуку адекватних рішень.» [3].

Зі зростанням розуміння ключової ролі освіти у формуванні культури профілактики в охороні праці багато країн починають включати базовий курс у навчальні програми початкових, середніх і технічних шкіл. Приєднання України до проекту МОП суттєво розширить коло осіб, що навчаються охороні праці.

Державна політика в галузі охорони праці базується на принципах, одним з яких є проведення навчання, професійної підготовки та підвищення кваліфікації працівників з питань охорони праці (Ст.4). Розроблене на таких засадах Типове положення [2] спрямоване на реалізацію в Україні системи безперервного навчання з питань охорони праці, яка б охоплювала широкі верстви населення як у віковому, професійному так і посадовому контекстах. Це цілком відповідає парадигмі МОП «освіта, підготовка кадрів і безперервне навчання», яка ще раз підтверджена у Рекомендації МОП № 195 від 17 червня 2004 р. "Про розвиток людських ресурсів: освіта, підготовка кадрів і безперервне навчання" [4], прийнятій на Генеральній конференції МОП, яка була скликана в Женеві Адміністративною радою Міжнародного бюро праці 1 червня 2004 року на 92-гу сесію. У рекомендації закликають «уряди, роботодавців і працівників знову підтвердити свою прихильність процесу безперервного навчання».

Тривалість неперервного навчання на протязі десятків років становить ще одну особливість цього напрямку підготовки.

Широкий кваліфікаційний діапазон слухачів є ще однією ознакою предмету. В межах формальної освіти це учні, курсанти, слухачі та студенти навчальних закладів під час трудового і професійного навчання, а неформальної – посадові особи та інші працівники у процесі трудової діяльності.

Оскільки різниця між кваліфікаційними рівнями працівників полягає в масштабі, межах повноважень, відповідальності, ступеня деталізації виконуваних функцій, то і рівень знань найрізноманітніший, який охоплює всі концептуальні межі кваліфікації за Міжнародною стандартною класифікацією професій МСКП -08 (ISCO-08) [5].

Наприклад, рівень кваліфікації 1, типово передбачає виконання простих та одноманітних фізичних або розумових завдань, наприклад, прибирання, копання, піднімання або перенесення матеріалів руками, сортування, складування або монтування товарів руками (іноді в контексті механізованої діяльності), управління немеханізованими транспортними засобами, та збирання фруктів та овочів. Професії, класифіковані на Кваліфікаційному рівні 1, включають прибиральників офісів, вантажників, садівників та помічників кухарів. Для компетентного виконання обов'язків в деяких професіях Кваліфікаційного рівня 1 може вимагатися закінчення початкової освіти або першої стадії базової освіти (ISCED -97 Рівень 1[6]). З охорони праці достатнім буде початкове та періодичне навчання без відриву від виробництва і матиме форму інструктажів.

Рівні кваліфікації 2,3 та 4 вимагають більш широких та глибоких знань з охорони праці. До цих кваліфікаційних рівнів належатимуть посадові особи та інші працівники, зайняті на роботах, зазначених у Переліку робіт з підвищеною небезпекою та Переліку робіт, де є потреба у професійному доборі. Ці категорії працівників проходять щорічне спеціальне навчання і

перевірку знань відповідних нормативно-правових актів з охорони праці [Б, п 4.1]. Окрім того, працівники цих кваліфікаційних рівнів можуть бути у двох іпостасях одночасно – учнів і вчителів, бо відповідно до Типового положення (п 6.8) первинний, повторний, позаплановий і цільовий інструктажі проводить безпосередній керівник робіт (начальник структурного підрозділу, майстер). Вищим повинна бути і загальна та професійна освіти у зазначених кваліфікаційних рівнях працівників (табл.1).

Таблиця 1.

***Відповідність чотирьох ISCO кваліфікаційних рівнів та рівнів освіти
ISCED -97***

ISCO-08 кваліфікаційні рівні	ISCED -97 групи
1	1 Початковий рівень навчання ----- 2 Нижчий середній рівень навчання
2	3 Вищий середній рівень навчання 4 Навчання після отримання середньої освіти, не вище навчання
3	5б Перша стадія вищої освіти (короткий або середній термін навчання)
4	5а Перша стадія вищої освіти, 1 ступінь (середній термін навчання) 6 Друга стадія вищої освіти (що призводить до кваліфікації просунутого дослідження)

Кваліфікації мають визначати планування освітніх програм. Для України важливою є європейська тенденція переходу до обов'язкових освітніх, адаптованих до впровадження на рівні освітніх (навчальних) структур, які враховували б місцеві потреби й умови.

В основі всієї системи навчання охорони праці повинна лежати диференціація видів навчання (за термінами, глибиною, спрямованістю) для різних груп (окремих категорій) працівників на основі державних вимог до освіти, освітнім цензам і кваліфікацій з урахуванням потреб виробництва.

Підготовка персоналу з охорони праці повинна мати безперервний характер, всі етапи повинні бути взаємопов'язані в єдиний процес. Головну відмінність безперервної освіти справедливо зіставляють з динамічністю соціально-економічної ситуації кінця ХХ – початку ХХІ ст. Це й інформаційний вибух, і швидка зміна техніки та технологій, комп'ютерна революція, пріоритет інтелектуальної праці на світовому товарному ринку і багато іншого, що тягне за собою підвищення ролі та масштабів соціальної мобільності, професійної пластичності, необхідність донавчання, перенавчання та підвищення кваліфікації працівників.

При цьому в основі даного аспекту має бути застосування сучасних навчальних технологій, а саме: модульного і дистанційного навчання, ділових ігор, комп'ютерних навчальних програм з використанням мультимедійних засобів, тренажерів для відпрацювання безпечних методів виконання робіт. Для реалізації даних навчальних технологій необхідно розробити новий порядок, який передбачає: навчання, що включає орієнтовний тематичні плани та орієнтовний програми навчання з охорони праці для різних категорій учнів і періодів освоєння дисципліни, орієнтовний навчальний план і програму для проведення вступного, первинного інструктажу та навчання безпечним методам виконання робіт і надання першої допомоги потерпілим; підготовка та підвищення кваліфікації викладачів навчальних установ з охорони праці.

Крім того, система забезпечення якості навчання з охорони праці повинна включати:

- розроблення та створення освітніх стандартів, їх навчально-методичний супровід;
- посилення контролю за якістю освіти, підготовки фахівців у навчальних закладах.

Висновки. Необхідна модернізація навчального процесу (пріоритетні напрямки: забезпечення варіативності змістовної частини навчання

відповідно до потреб слухачів і диференційованого підходу до їх навчання в залежності від ступеня підготовки і категорії учнів).

Перебудова системи навчання в галузі охорони праці на нових інноваційних методах, таких як - дистанційне навчання, разом з використанням модульних програм навчання з охорони праці широко використовувати супутникові телелекції, слайд лекції і аудіолекції, відеоконференції, колективні та індивідуальні тренінги інші види активних методів навчання.

У висновку ще раз підкреслимо, що рівень загальної грамотності, професійної кваліфікації, компетентності в частині дотримання вимог охорони праці, відповідальності і дисциплінованості працівників - все це разом узятє є одним з найважливіших факторів, що впливають на стан умов і охорони праці, і тим самим не прямо, але опосередковано, сприяє мінімізації втрат суспільства, соціально значущих втрат для працівника і роботодавця при веденні виробничої діяльності шляхом запобігання випадків виробничого травматизму та професійних захворювань.

Література:

- 1. Закон України “Про охорону праці” (Відомості Верховної Ради України, 2003, № 2, ст. 10 із наступними змінами);*
- 2. НПАОП 0.00-4.12-05 «Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці», затверджене наказом Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 р. № 15;*
- 3. Join in building a culture of prevention on OSH [Електронний ресурс] // <http://www.ilo.org/safework/events/safeday/2015/lang--en/index.htm>;*
- 4. Recommendation concerning Human Resources Development: Education, Training and Lifelong Learning Adoption: Geneva, 92nd ILC session (17 Jun 2004) - Status: Up-to-date instrument. [Електронний ресурс] // http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312533;*

5. *International Standard Classification of Occupations [Електронний ресурс] // http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_172572.pdf;*

6. *International Standard Classification of Education: Fields of Education and Training 1997 [Електронний ресурс] // https://de.wikipedia.org/wiki/International_Standard_Classification_of_Education#ISCED-97-Level.*

References:

1. *Zakon Ukrainy "Pro okhoronu pratsi" (Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy, 2003, № 2, st. 10 iz nastupnyu zminamy);*

2. *NPAOP 0.00-4.12-05 «Typove polozhennya pro poryadok provedennya navchannya i perevirky znan' z pytan' okhorony pratsi», zatverdzhene nakazom Derzhnahljadokhoronpratsi vid 26.01.2005 r. № 15;*

3. *Join in building a culture of prevention on OSH [Elektronnyi resurs] // <http://www.ilo.org/safework/events/safeday/2015/lang--en/index.htm>;*

4. *Recommendation concerning Human Resources Development: Education, Training and Lifelong Learning Adoption: Geneva, 92nd ILC session (17 Jun 2004) - Status: Up-to-date instrument. [Elektronnyi resurs] // http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312533;*

5. *International Standard Classification of Occupations [Elektronnyi resurs] // http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_172572.pdf;*

6. *International Standard Classification of Education: Fields of Education and Training 1997 [Elektronnyi resurs] // https://de.wikipedia.org/wiki/International_Standard_Classification_of_Education#ISCED-97-Level.*